

Ogródek

przedszkolny

mgr inż. Katarzyna Misiak,

koordynatorka ds. edukacji Ogrodu Botanicznego PAN w Powsinie

Na dobry początek.

Ogród przedszkolny to często pierwsze miejsce, gdzie dziecko może odkryć niezwykły krąg życia: poznać jadalne rośliny, odkryć, jak się nimi opiekować i jak pozostałości zbiorów oraz resztki jedzenia przekształcić w pożyteczną dla roślin ziemię kompostową. Dzień po dniu, w rytmie pór roku obserwuje powolne zmiany procesów wzrostu i rozkładu. Tu wiedza ogrodnicza musi pogodzić się z potrzebami dzieci. Typowe rozwiązania z ogrodów dla dorosłych mogą się nie sprawdzić. Dlatego planując przedszkolny ogród użytkowy trzeba uwzględnić kilka zasad:

1. MIEJSCE

Co najmniej połowę powierzchni projektowanego ogrodu zajmą ścieżki i przejścia. Dzieci muszą mieć miejsce, żeby się bezpiecznie minąć, stanąć całą grupą, odstawić wiaderko, a nawet przewrócić bez wpadania w grządkę. Ścieżki mogą być trawiaste z kamiennymi płytkami, wysypane korą, żwirowe, najróżniejsze. Nawierzchnię trzeba dobrać do lokalnego mikroklimatu i dostępności wody do podlewania. Niech ścieżki będą praktyczne, łatwe i tanie w utrzymaniu.

2. CHOROBY I SZKODNIKI

Ogród aktywnie wykorzystywany przez dzieci wyklucza stosowanie chemicznej ochrony roślin. Wobec tego niektóre gatunki wypadną z listy upraw. Trzeba będzie starannie dobrać odporne odmiany, a w niektórych przypadkach pogodzić się z tym, że gąsienice i ślimaki zjedzą warzywa. To też ma wartość edukacyjną. Obserwacja gąsienicy zjadającej liść sałaty ma taką samą wartość, jak zebranie sałaty do zjedzenia dla siebie.

3. WODA

Większość warzyw wymaga obfitego podlewania, a praca w ogrodzie brudzi. Dostępność, jakość i koszty wody trzeba uwzględnić w pierwszym etapie projektowania ogrodu. Dodatkowo należy doliczyć zużycie wody na mycie narzędzi, butów i rąk, płukanie zebranych przez dzieci warzyw i sprzątanie. Być może potrzebne okażą się dodatkowe ujęcia, wodomierze albo instalacja zbiorników na deszczówkę. Po założeniu ogrodu może być trudno to zrobić.

4. NARZĘDZIA

Do powierzchni pod ogród warzywny trzeba dodać miejsce przechowywania narzędzi dla dzieci, a także skrzynkę lub doniczek, rękawiczek ochronnych i in. Jeżeli w budynku przedszkola nie ma wygodnego pomieszczenia, potrzebny będzie nowy dostosowany dla dzieci domek narzędziowy lub osiatkowana wiata.

5. ODPADY

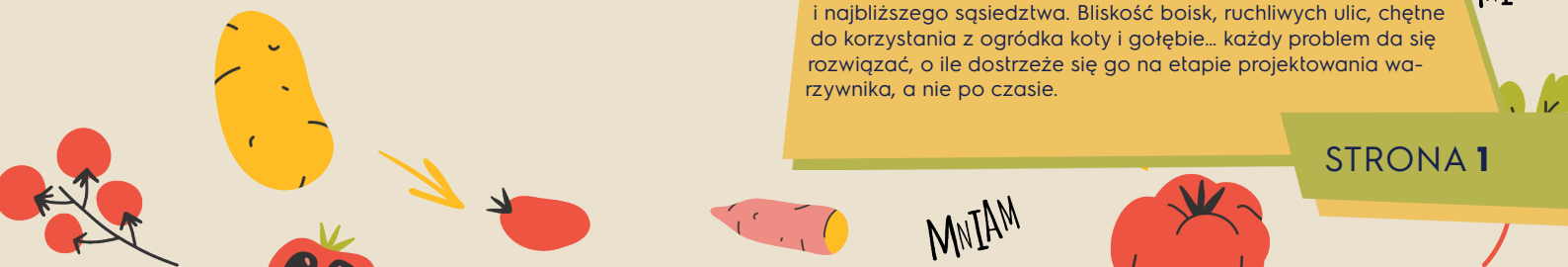
Od początku zakładania ogrodu trzeba pamiętać o gospodarowaniu odpadami. Oprócz materii organicznej do kompostowania, pojawią się połamane doniczki, etykiety, zużyte rękawiczki ochronne i inne odpady (np. torebki po nasionach, opakowania po nawozach itp.). Warto od początku przemyśleć, jak zarządzać odpadami, żeby uniknąć konieczności sprzątania po dzieciach. Umiejętność utrzymania ogrodu w porządku oraz dbania o narzędzia to ważna część sztuki ogrodniczej.

6. PIELĘGNACJA

Do uprawy roślin trzeba mieć serce. Jeśli w czasie wakacji w przedszkolu jest mniej osób, które mogłyby na bieżąco dbać o rośliny, trzeba zweryfikować listę gatunków do uprawy i nastawić się na warzywa o krótkim okresie wegetacji do uprawy wiosną i jesienią: sałaty, rzodkiewki, szpinak, rzepę. Można za to wprowadzić do ogrodu krzewy owocowe: porzeczki, borówki amerykańskie, poziomki i truskawki.

7. SĄSIEDZI

Przed założeniem ogródka trzeba sprawdzić wszelkie potencjalne konflikty interesów w obrębie własnej placówki i najbliższego sąsiedztwa. Bliskość boisk, ruchliwych ulic, chętno do korzystania z ogródka koty i gołębie... każdy problem da się rozwiązać, o ile dostrzeże się go na etapie projektowania warzywnika, a nie po czasie.

3-LATKI

Cześć.

Mam już 3 lata i chcę nauczyć się zbierać warzywa i owoce.

Mam bardzo małe dłonie i czasem za mocno coś ściskam, a czasem upuszczam, ale za to umiem się zmieścić tam, gdzie nie wejdzie duży dorosły.

Trening ogrodniczy zaczynamy od zbiorów, a przy okazji od lekcji rozpoznawania roślin. Do części ogródka warzywnego dostępnego dla trzylatków nadaje się zestaw: bób, kalarepa, pomidor, bazylia. Grządkę warzywną dla najmłodszych dzieci planuje się w układzie rzędowym, przyjmując szerokość rzędu dla bobu i pomidora 40 cm, dla kalarepy i bazylii 30 cm. Pomiedzy rzędami planuje się ścieżki szerokości 30 cm z płytkami do stawania. W ten sposób dzieci mają zapewniony dostęp do każdej rośliny, łatwo im zapamiętać sposób poruszania się i ćwiczyć zasadę, że ziemi wokół roślin nie można udeptywać.

Podpórki dla pomidorów powinny być na tyle stabilne, by dziecko nie mogło ich przewrócić, jeśli się ich złapie lub o nie oprze.

3-LATKI

SZEROKOŚĆ RZĘDU, rozstawa - wartość oparta o maksymalny docelowy rozmiar rośliny. Raczej nie należy jej zmniejszać, o ile do uprawy nie bierze się odmian karłowatych. Przestrzeń dla rośliny to także miejsce na swobodny rozwój korzeni. Gleba nie powinna być tu udeptywana. Stąd potrzeba jest dodatkowego miejsca na ścieżki i przejścia.

PODPORY - dla pomidorów, fasoli tyczej, grochu, ogórków. Podpory bezpieczne dla dzieci powinny być stabilne, żeby w razie potrzeby utrzymać nie tylko roślinę, ale i tracące równowagę dziecko.

GLEBA

Większość warzyw rośnie w zwyczajnej glebie ogrodowej. Jeżeli na terenie przedszkola takiej nie ma, potrzebne będzie dostarczenie ziemi. Mogą to być gotowe mieszanki o nazwach: ziemia ogrodowa, ziemia kompostowa. Część podłoży ogrodnich może być zbyt lekka - będą wymagały wymieszania z gliną i żwirem. Przy zakładaniu ogródka trzeba zwrócić uwagę, żeby nie układać podłoża warstwami - wszystkie frakcje powinny być dobrze przemieszane, żeby korzenie miały jednolite środowisko rozwoju.

[Bób, kalarepa, pomidor, bazylią]

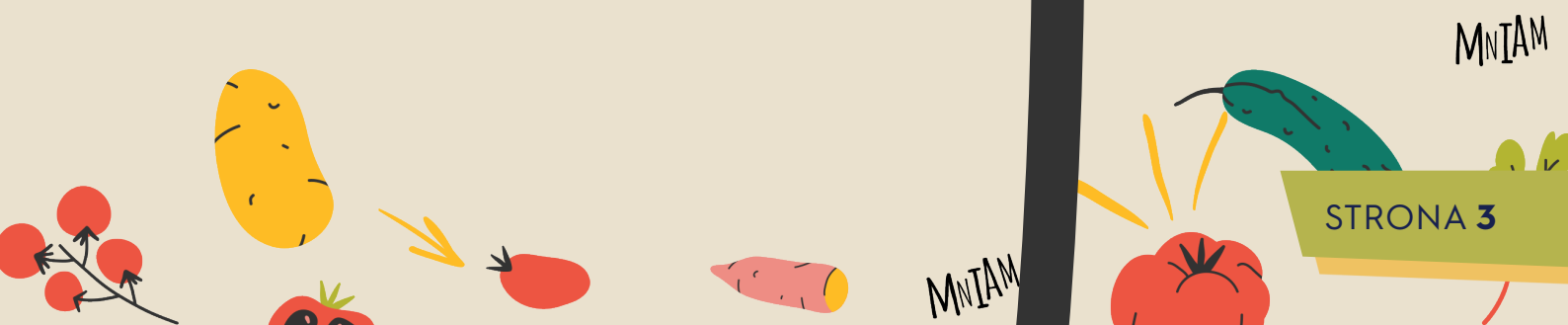
UPRAWA WSPÓLRZĘDNA - uwzględnia wzajemny wpływ roślin uprawnych na siebie. Szukając zamienników podanych zestawów, zawsze sprawdzajmy pod hasłem „uprawa współrzędna”, czy dane gatunki wzajemnie dobrze na siebie wpływają. (więcej na s. 12)

BÓB: siew od początku marca. Można wysiać wcześniej w doniczki i do gruntu sadzić rozsadę.

KALAREPA, BAZYLIA, POMIDOR: najlepiej skorzystać z gotowej hartowanej rozsady kupionej od sprawdzonego producenta. Kalarepę można sadzić w kwietniu, pomidory i bazylię po 15 maja, gdy prognozy nie pokazują już zagrożenia przymrozkami.

„ZASADZIŁ DZIADEK RZEPKĘ W OGRODZIE...”

W części dla trzylatków można wysiać rzepę. Od siewu do zbioru upływa ok. 8-10 tygodni, więc sieje się ją wczesną wiosną na zbiór czerwcowy lub pod koniec sierpnia na zbiór listopadowy. Próba samodzielnego wyrwania rzepy pasuje do nauki wiersza o rzepce. Można też powiązać wiersz ze zbiorem kalarepy, którą też trzeba wyrwać z korzeniami.

4-LATKI

Cześć.

Mam już 4 lata i na pewno poradzę sobie z sadzeniem i sianiem roślin. Tylko do siania muszę mieć duże nasiona, bo te małe na pewno mi się rozsypią.

Grządka dla 4-latków składa się z podwójnych rzędów. Do sadzenia można wykorzystać doniczkowaną rozsadę kolorowych sałat, kapusty głowiastej i pomidorów, do siewu nadadzą się nasturcja, nagietek, kukurydza, fasola szparagowa (także odmiany kolorowe). W tym zestawie wszystkie rośliny wzajemnie dobrze się znoszą, więc dzieci mogą je dowolnie mieszać na grządkach.

O ile na grządce dla 3-latków pomidory mogą być wysokie, prowadzone na jeden lub dwa pędy, o tyle na grządce dla 4-latków należy wybrać odmiany karłowe o drobnych owocach, nie wymagające podpórek.

Podwójne rzędy oddzielone ścieżkami uczą organizacji ruchu w ogrodzie. W tym układzie podwójny rząd ma 50 (60) cm, a ścieżka 30 cm.

4-LATKI

ROZSADA DONICZKOWANA

Producenci przygotowują rośliny do pikowania w skrzynkach lub w doniczkach (i wielodonoczkach, tzw. multipaletach). Siewki ze skrzynki wymagają ostrożnego rozdzielania, żeby nie uszkodzić im korzeni. Takie zadanie potrafią wykonać 6-latki. Rozsada doniczkowana nadaje się dla dzieci młodszych - rośliny tylko wyjmuje się z doniczki i sadi w przygotowany dołek. Dostępne są także rozsady w doniczkach biodegradowalnych. Te sadi się w ziemi wraz z doniczką. Występują pod nazwami: doniczki torfowe, ekologiczne, Jiffy.

WIADERKA I SKRZYNKI

Wiaderka potrzebne będą do zbiorów oraz przenoszenia podłoża i chwastów, a skrzynki do przenoszenia doniczek z rozsadą, zbioru sałat i ziół (roślin wrażliwych na zgniatanie i łamanie).

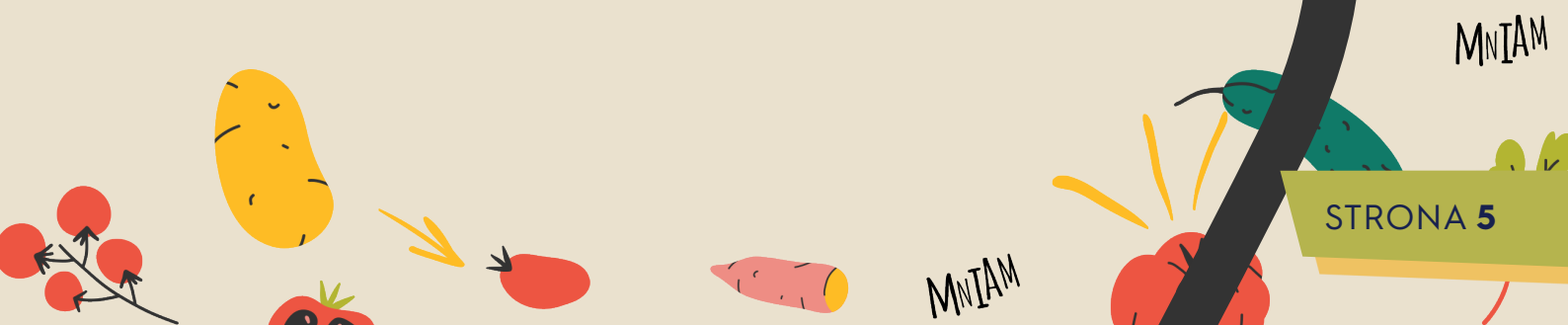
Każde dziecko powinno mieć swoje wiaderko, o którego czystość samodzielnie zadba. Dla 3- i 4-latków wiaderka powinny mieć pojemność maksymalnie 3 l. Starsze dzieci mogą używać większych wiader (do 5 l) odpornych na pękanie, z rączkami o bezpiecznym profilu.

[Bób, kalarepa, pomidor, bazylia]

UPRAWA WSPÓŁRZĘDNA - uwzględnia wzajemny wpływ roślin uprawnych na siebie. Szukając zamienników podanych zestawów, zawsze sprawdzamy pod hasłem „uprawa współrzędna”, czy dane gatunki wzajemnie dobrze na siebie wpływają. (więcej na s. 12)

SADZENIE - podstawowe zasady

1. Głębokość sadzenia: w razie wątpliwości należy pilnować, by roślina była na tym samym poziomie, co w doniczkce. Głębiej mogą być sadzone pomidory, pory, ogórki, dynie.
2. Dołek: dno nie może być zbite; jeśli dzieci sadzą roślinę w niespulchnioną ziemię, dołek powinien być 2 razy głębszy niż wysokość doniczki, po czym wypełniony do połowy rozluźnionym podłożem.
3. Podlewanie: dobrze podlana musi być zarówno rozsada, jak i dołek. Przy glebach gliniastych w okresie bezdeszczowym po wykopaniu dołków należy nalać do nich wody i odczekać, aż wsiąknie. Potem typowo jak przy każdym sadzeniu do dołka trafia rozsada, porcja wody i zasypuje się korzenie ziemią. Po zasypaniu już się nie dolewa wody, żeby nie ubić podłoża.

5-LATKI

Cześć.

Mam całe 5 lat i nauczę się opiekować roślinami.

Będę pielnić, robić podpórki, przywiązywać do palików.

Zestaw roślin to: buraki ćwikłowe, ogórki, groch, koper. Sadzi się je w układzie dwóch grządek oddzielonych ścieżką szerokości min. 80 cm.

Nad ścieżką podpory do grochu i ogórków z obu grządek łączą się w pergolę. Przy podporach na obu grządkach wysiewa się na przemian groch i ogórki co ok. 30 cm. Bezpośrednio przed nimi sieje się koper i w najbardziej zewnętrznym rzędzie buraki ćwikłowe. Ponieważ buraki potrzebują nieco czasu nim wzejdą i staną się widoczne, można posadzić dodatkowy rząd lobelii w charakterze znacznika końca grządki.

W celu przyspieszenia uprawy można sadzić gotową rozsadę ogórków.

5-LATKI

PERGOLA

Można zastosować gotowe stabilne pergole ogrodowe. Alternatywą jest zlecenie wykonania na wymiar konstrukcji niewielkiego namiotu foliowego. Latem konstrukcja pełni funkcję podpory dla roślin, a zimą - przykryta folią jest miejscem uprawy warzyw na zimowy zbiór oraz miejscem przyspieszonej uprawy rzodkiewek i sałat wiosną. Taki tunel nie wymaga dogrzewania. Powinien być przestawny, żeby w razie potrzeby móc łatwo zmienić kompozycję ogródka, ale na tyle masywny, by nie przewracał się, gdy wpadną na niego biegnące dzieci.

PIELENIE - NARZĘDZIA

Zestaw narzędzi dla dzieci powinien obejmować łopatkę i pazurki do spulchniania. Nie powinny to być narzędzia zabawkowe, ale „doroste” narzędzia na krótkich trzonkach. Podstawowy sposób pielienia grządek przez dzieci powinien się opierać na spulchnianiu podłoża pazurkiem (jedno- lub 3-zębny) i ręcznym wybieraniu chwastów. W ten sposób dzieci uczą się budowy roślin, poznają różne rodzaje systemów korzeniowych i mogą odkrywać, jak głęboko korzeni się rośliny uprawne.

Łopatkę pozwolą na wykopanie chwastów trwałych o długich korzeniach. (więcej na s. 13)

SZNUREK

Sznurek jest niezbędny do wszelkich działań związanych z tyczeniem prostych grządek, podwiązywaniem roślin, mocowaniem do podpór, wiązaniem w pęczki ziół. W ekologicznym ogrodzie przedszkolnym powinno się używać sznurków z włókien naturalnych, biodegradowalnych. Takie sznurki mogą trafiać później wraz z roślinami na kompost.

Alternatywą jest użycie materiałów do wiązania z odzysku.

SIEW - podstawowe zasady

1. Dla każdej rośliny należy sprawdzić prawidłową głębokość siewu. Jeśli obawiamy się, że rośliny zostały posiane zbyt płytko, można okryć miejsce siewu lekką włókniną ogrodniczą, która ograniczy przesychnanie wierzchniej warstwy gleby.
2. Rośliny sieje się w wilgotną glebę.
3. Rodzaje siewu:
 - punktowy: pojedyncze nasiona układane w wybranych odstępach
 - gniazdowy: kilka nasion we wspólnym dołku
 - rzędowy: nasiona układane w wyznaczonym rzędku
 - rzutowy: nasiona rozsypywane na powierzchni całej grządki i mieszane z ziemią za pomocą grabi (głównie drobne nasiona roślin kielkujących na świetle o siewkach łatwych do odróżnienia od innych roślin)

ZNACZNIK RZĘDU (końca grządki)

W przypadku siewu roślin - szczególnie tych dłużej wschodzących - znaczniki rzędu w postaci etykiet lub posadzonych na końcach rzędów kwiatów pomagają się zorientować, gdzie pojawią się siewki. Warto je stosować, nawet jeśli dorosły opiekun zna się na siewkach i potrafi je pokazać dzieciom. W ogrodzie przedszkolnym pojawia się wiele osób i mogą niechcący zniszczyć niewidoczne jeszcze zasiewy.

Funkcję znacznika końca grządki oprócz rzędka lobelii może pełnić niski płotek.

UPRAWA WARZYW PRZY PODPORACH

Podpory potrzebne są do pnączy (fasoli tyczonej, grochu) oraz do roślin o pokładających się pędach (pomidor, ogórek). Pomidory w naturze opierają się na innych roślinach, a ich pokładające się pędy zakorzeniają się i wytwarzają wiele pędów bocznych. Prowadzenie przy podporze z usuwaniem pędów bocznych ułatwia pielęgnację i zbiór owoców oraz poprawia jakość plonów. Podobnie można potraktować ogórki, szczególnie w małym ogrodzie.

6-LATKI

Cześć.

My 6-latki poradzimy sobie ze wszystkim w ogródku, tylko żeby nie było nudno.

Dla 6-latków można przewidzieć dwa zestawy:

1. marchew, rzodkiewka, cebula z dymki, majeranek, szalwia, mięta
2. cukinia, szpinak, sałata głowiasta

Roślin z tych zestawów nie należy mieszać ze sobą, czyli w danej części uprawia się albo zestaw 1 albo 2.

Dobrym układem dla 6-latków jest szachownica o polach 40 x 40 cm (ew. 35 x 35). Może być wycięta w trawniku lub ułożona z płytek chodnikowych. Małe poletka takiej szachownicy można przydzielić pod opiekę pojedynczym dzieciom lub parom. Połowę szachownicy poświęca się na zestaw 1, połowę na 2. Środkowe poletka dobrze jest obsiać mieszanką kwiatów lub ziół, żeby zagwarantować oddzielenie roślin z obu zestawów. Każde dziecko na swoim poletku może samodzielnie skomponować układ, decydując się na siew rzędowy, punktowy, a nawet tworząc własny wzór z siewek i wstawiając indywidualne znaczniki.

Forma szachownicy ułatwia dostęp do poszczególnych poletek, pozwala na zabawy logiczne i sprawnościowe poza okresem uprawy warzyw.

6-LATKI

PODLEWANIE

Sześciolatki są w stanie podlewać rośliny zarówno za pomocą dopasowanych konewek, jak i przy użyciu węży ogrodowych. Mogą się uczyć łączenia elementów systemu nawadniającego za pomocą szybkozłączek, ustawiać zraszacze i układać węże kroplujące.

Podlewanie przez dzieci może się odbywać wyłącznie wczesnie rano - późniejsze, szczególnie w słoneczne dni może doprowadzić do uszkodzenia roślin.

Jeśli stosujemy system kroplujący, dzieci mogą go ułożyć krótko przed końcem zajęć w przedszkolu i rano sprawdzać skuteczność podlewania.

ZIOŁA

Względnie bezpieczny zestaw ziół do uprawy dla dzieci to: bazylia, szczypiorek, tymianek, majeranek, kolendra, szalwia, rozmaryn.

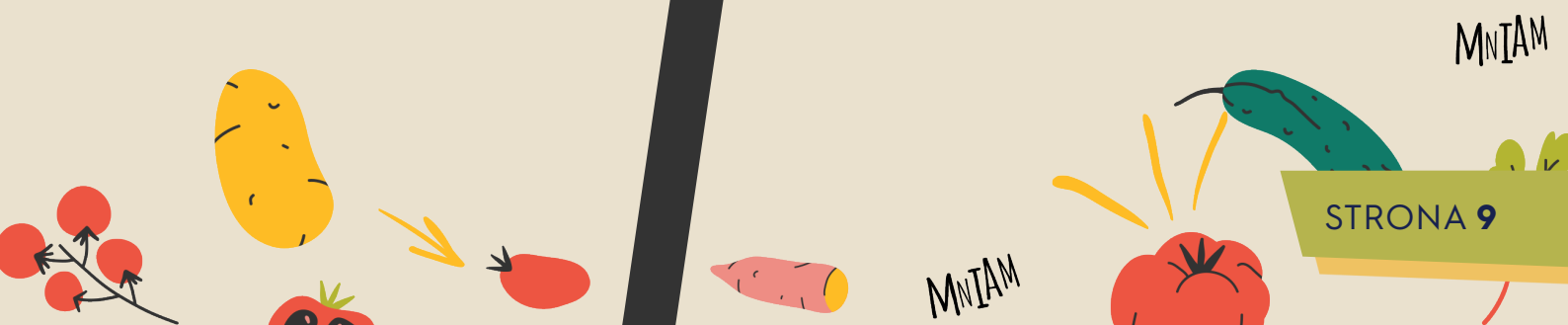
Dodatkowo można uwzględnić zieloną pietruszkę i seler, przy czym powinny one rosnąć w miejscu, gdzie dzieci nie będą zbyt długo przebywały w pełnym słońcu.

KWIATY

Z siewu: kosmos podwójnie pierzasty, kosmos siarkowy, aksamitka, czarnuszka, nagietek, eszolcja, godecja

Bulwy i cebule: mieczyk, kanna (paciorecznik), krokosmia

Z rozsady: petunia, cynia, dalia

Sercem każdego ogrodu jest kompost. Magiczna strefa, gdzie chwasty, resztki roślin, skórki, ogryzki i skoszona trawa stają się urodzajną ziemią.

W ogródku dla dzieci kompostownik na planie kwadratu powinien się znajdować w środku, łatwo dostępny z każdej z wymienionych wyżej stref uprawy, tak żeby każde dziecko korzystające z ogródka mogło z niego bez problemu skorzystać. Z uwagi na wzrost dzieci ścianki kompostownika nie powinny przekraczać 60 cm wysokości. Do kompostownika mogą też trafiać resztki posiłków (z wyjątkiem mięsa i kości). W ciągu jednego sezonu w dobrze utrzymanym kompostowniku można uzyskać ziemię kompostową do zasilenia ogródka. W ten sposób dzieci poznają podstawowy obieg materii w przyrodzie i uczą się, że resztki roślinne w naturze nie są odpadem, ale źródłem cennych składników. W optymalnym układzie można pokazać, że w ogródku nie istnieje coś takiego jak śmieci i że nic się nie marnuje.

DYNIĘ na kompoście

Jeżeli do kompostowania stosuje się małe składane skrzynie, można jedną przeznaczyć pod uprawę dyni w kolejnym sezonie. Powinny do niej trafić wszystkie nierozłożone resztki z pozostałych kompostowników i liście z jesiennego grabienia przemieszane z ziemią. Wiosną na wierzch kompostownika sypie się warstwę ok. 5-10 cm ziemi ogrodowej. Na tak powstałym podniesionym zagonie można najpierw posiać rzodkiewkę i sałatę na wczesny zbiór, a następnie w maju - dynię. Z upływem czasu kompost będzie bardziej osiadać, a wtedy wokół rosnącej dyni można układać dodatkową ściółkę ze ściętych kwiatostanów, skoszonej trawy, łętów grochu. Przy odpowiednim podlewaniu dynia zakryje cały kompostownik i będzie obficie plonować. Po zbiorze owoców jesienią resztki dyni i ściółki trafiają na dno kolejnej skrzyni kompostowej, a ziemia na grządki.

STARTER lub AKTYWATOR kompostu

W normalnych warunkach rozkład resztek roślinnych w kompostowniku powinien rozpocząć się samoistnie, szczególnie jeśli dno kompostownika nie jest oddzielone od gleby. W razie wątpliwości co do jakości podłoża (np. zdegradowanego po pracach budowlanych, traktowanego wcześniej pestycydami itp.), można użyć dostępnych na rynku aktywatorów, które powinny zawierać odpowiednie kolonie mikroorganizmów. Szczepionki do kompostu są bezpieczne, nie zawierają bakterii szkodliwych dla ludzi.

Wędrujący KOMPOSTOWNIK

Pod kompostownikiem (o ile nie jest to wersja zamknięta z dnem) tworzy się bardzo dobre podłoże do uprawy. Dlatego warto przemyśleć użycie małych składanych skrzyń kompostowych łatwych do montażu i demontażu nawet dla dzieci. Jesienią takie skrzynie przestawia się w nowe miejsce, rozgrabia ziemię kompostową tworząc nową grządkę, a nierozłożone resztki wrzuca jako pierwszą warstwę do kompostowania w nowym miejscu.

Strefa dorosłych.

Rośliny baldaszkowate: seler i pietruszka, mogą powodować reakcje alergiczne. W upalne słoneczne dni dzieci nie powinny mieć z nimi kontaktu, jeśli mają odzież z krótkim rękawem. Jeśli takie rośliny mają być uprawiane w ogródku, powinny być w strefie dorosłych - tam gdzie dzieci nie wchodzi same. Razem z selerem uprawia się por, jarmuż lub brukselkę i ewentualnie fasolę tyczną. Razem z pietruszką dobrze rosną truskawki, poziomki, aksamitki i rumianek oraz szczypiorek.

Zależnie od tego, ile dzieci uczęszcza do przedszkola, między obszarami pod uprawę należy przewidzieć wystarczająco dużo miejsca na zatrzymanie się grupy, rozdanie narzędzi, wiader, nasion, składanie zebranych warzyw i kwiatów itp.

Przykładowo, jeśli każda strefa uprawy dla danej grupy wiekowej mieści się w kwadracie 2,6 x 2,6 m to należy doliczyć do tego obwódki (przejścia / dojścia) o szerokości ok. 1,2 m oraz przewidzieć z jednej strony przestrzeń wystarczającą na zebranie wszystkich dzieci z grupy.

W przypadku, gdy nie da się uprawiać roślin w gruncie z powodu złej jakości podłoża, możliwe jest zaplanowanie ogródka warzywnego w wypełnionych dostarczonym podłożem skrzyniach. W takiej sytuacji stosuje się zestawy warzyw takie jak podano wyżej, a odległości między skrzyniami również powinny uwzględniać łatwy dostęp dla całej grupy dzieci korzystającej z ogródka w danym momencie.

ZMIANOWANIE - stosowane w ogrodnictwie i rolnictwie naprzemienne uprawianie w danym miejscu roślin użytkowych z różnych grup. Ma zapobiegać tzw. zmęczeniu gleby, czyli jej wyjąłowieniu, gromadzeniu się szkodliwych dla danego gatunku organizmów i stopniowemu pogorszeniu jakości.

W ogródku przedszkolnym będzie konieczne, jeśli zamiast uprawy współrzędnej wprowadzona będzie uprawa na jednogatunkowych grządkach.

Aktywny udział dzieci w uprawie wiąże się z koniecznością stosowania znaczników. Zamiast kupowania typowych plastikowych tabliczek można wykorzystać następujące możliwości:

- figurki warzyw ulepione z modeliny w ramach zajęć plastycznych (alternatywnie z innych mas odpornych na działanie wody)
- warzywa wycięte z kolorowego filcu i przyczepiane do patyczków
- oznakowania rysowane ołówkami na drewnianych listewkach (po użyciu mogą trafić do kompostu, jeśli drewno nie było impregnowane)
- wykonane przez dzieci rysunki, napisy, wyklejanki lub wycinanki z papieru wkładane do torebek strunowych i przywiązywane do patyczków.

MNIAM

Uprawa współrzędna

W przyrodzie rośliny nie rosną w izolacji od innych gatunków. Oddziałują na siebie wzajemnie i łączą się w grupy oparte na korzystnym sąsiedztwie. Uprawa współrzędna wykorzystuje to zjawisko. Na bazie wielu doświadczeń określono, które warzywa i zioła można uprawiać razem, a które izolować od siebie. Z reguły nie uprawia się razem warzyw z jednej grupy, np. kapusty z kalarepą, cebuli z czosnkiem, groszku z fasolką.

Sprawdzone, dobre zestawy, inne niż podane w głównym poradniku to np.:

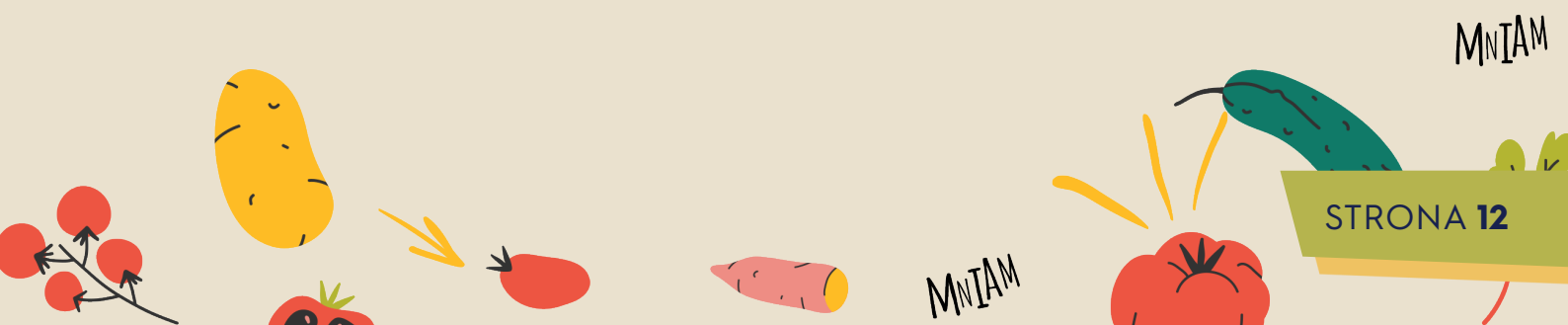
- kukurydza, fasola, dynia;
- seler z porem;
- pomidory z bazyliami i nasturcją;
- buraki liściowe z warzywami kapustnymi;
- koper włoski z endywią i cykorią oraz sałatami;
- burak liściowy z ogórkami, koprem, porem i selerem naciowym,
- pomidory z warzywami kapustnymi.

Dodatkowo, niemal wszystkie warzywa świetnie zgadzają się z bratkami, których płatki też są jadalne, oraz z nagietkami.

W przypadku dobierania gatunków do uprawy, należy najpierw zestawić listę potrzeb odpowiednią dla danej grupy przedszkolaków, czyli np. wykluczającą te rośliny, na które jakieś dziecko jest uczulone. Następnie na tej liście zaznacza się główne gatunki warzyw, które będą osnową ogródka. Dostępnych jest wiele podręczników i stron z informacjami, co będzie dobrym, a co złym sąsiedztwem dla wybranych gatunków. Jeśli dobrze dobrani sąsiedzi są na przygotowanej liście, łączymy ich w grupę z odpowiednim głównym warzywem. W kolejnym etapie można dobrać zioła i ewentualnie rośliny ozdobne.

Zdarza się informacja, że dany gatunek dobrze rośnie w sąsiedztwie innego, ale ten drugi nie czuje się najlepiej w towarzystwie pierwszego. Zawsze trzeba więc sprawdzać nowe obiecujące zestawienia krzyżowo.

Odpowiednio skomponowane zestawy gatunków pozwalają uzyskać lepsze plony, wyższą wartość odżywczą i smakową, a także ograniczyć występowanie chorób i szkodników.

Zestaw narzędzi

- lista dla dzieci i dorosłych

Uwaga: Należy unikać stosowania narzędzi zabawkowych, ponieważ wykonanie nimi rzeczowych prac jest dużo trudniejsze niż w przypadku normalnych narzędzi. Dziecko w efekcie musi użyć więcej siły, nie uzyskuje dobrych efektów, nie rozwija dobrych nawyków. Z zestawów zabawkowych godne polecenia są taczki i konewki - ze względu na rozmiar.

Dzieci:

komplet do samodzielnego stosowania dla każdego dziecka:

- wiaderko
- łopatka ręczna - pikówka
- pazurek (spulchniacz) do pielenia
- grabki

narzędzia do wspólnego użytkowania:

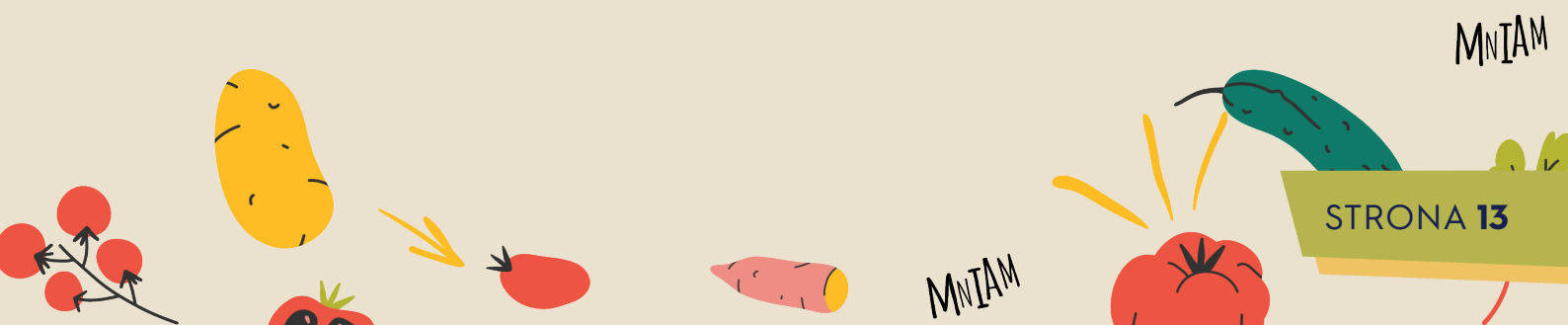
- lekki szpadel na krótkim trzonku
- szufla do liści i suchej trawy
- grabie do trawy
- wężę ogrodowe z końcówkami do podlewania

Dorośli:

- widły amerykańskie
- szpadel
- grabie
- sekator
- kosiarka
- taczki lub wózek do transportu
- narzędzia do odchwaszczania - wg preferencji opiekuna ogródka
- opryskiwacz

Inne:

- sznurki: do podwiązywania roślin, tyczenia rzędów, mocowania etykiet
- zestaw do nawadniania
- skrzynki (na doniczki z rozsadą oraz do zbioru roślin)
- rękawice ochronne
- zestaw podpór do roślin: tyczki bambusowe, paliki itp.

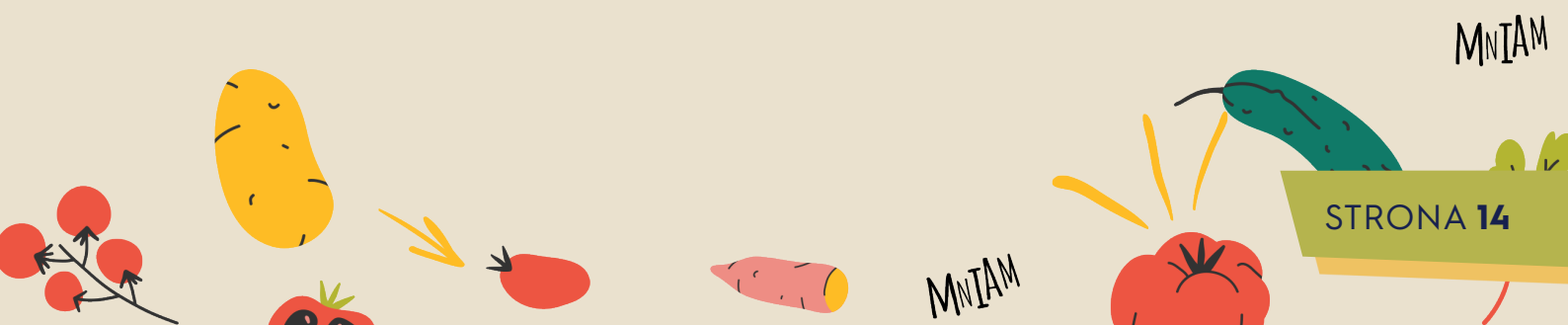
Bezpieczeństwo

- podstawowe zasady do uwzględnienia

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac w ogródku dzieci powinny zostać przygotowane do posługiwania się narzędziami. Należy określić zasady poruszania się w ogródku, przećwiczyć reagowanie na sygnały oznaczające niebezpieczeństwo i polecenia nauczycieli przedszkolnych. Dobrze, jeśli takie ćwiczenia z narzędziami odbędą się kilka razy i zaczną najpóźniej 2 tygodnie przed pierwszym wyjściem do ogródka, tak żeby dzieci zapamiętały najważniejsze zasady bezpiecznego posługiwania się narzędziami, odkładania ich w czasie pracy w prawidłowy sposób i odpowiedniego przenoszenia. Podobnie dobrze jest przećwiczyć choć raz używanie wiaderk: napełnianie, przenoszenie i opróżnianie.

Wiele roślin uprawnych wydziela substancje fotouczulające i fototoksyczne. Plan zajęć w ogródku powinien to uwzględniać: pracujemy rano i w dni pochmurne. Jest to również lepsze dla kondycji roślin. Dzieci na czas prac letnich powinny mieć również ubrania robocze: lekkie przewiewne koszulki lub bluzy z długim rękawem i spodnie z długimi nogawkami z tkanin łatwych do prania i z dużym udziałem włókien naturalnych. Wszelkie wydzielane przez rośliny potencjalnie niebezpieczne olejki i soki nie mają wówczas kontaktu ze skórą, a dodatkowo jest to ochrona przed słońcem. Istotne jest tu wyrabianie nawyku bezpiecznej pracy i oddzielenia prac pielęgnacyjnych w ogródku od zabawy poza terenem ogródka, gdzie można się bezpiecznie opalać. Na ubrankach roboczych z czasem będą się pojawiać plamy. Po zakończeniu sezonu ogrodniczego dzieci mogą pisakami do tekstyliów dorysować do nich obrazkową historię swoich prac.

Wszystkie prace ogrodnicze mogą być wykonywane bez rękawiczek. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy dziecko ma na dłoniach jakieś zranienia, wysypki, pęcherze itp. Wówczas niezależnie od zgody opiekuna dziecko nie może pracować gołymi rękami. W ogródku przedszkolnym nie należy stosować podłoży z nawozami zwierzęcymi, ani nawozów granulowanych. Jeżeli gleba jest bardzo złej jakości, można ją wzbogacić takimi produktami ze sprawdzonego źródła zanim wpuści się na teren dzieci. Dobrze jest wówczas uwzględnić wprowadzenie nawozu głębiej, tak, żeby około 10-15 cm wierzchniej warstwy stanowiła sama ziemia kompostowa bezpieczna dla dzieci. Samodzielne nawożenie starsze dzieci mogą przeprowadzić produktami na bazie wermikompostu. Za bezpieczne można też uznać płynne nawozy organiczne, ale większość z nich powinni aplikować dorośli pod nieobecność dzieci.

Dzieci z alergiami

Jeżeli w przedszkolu są dzieci z alergiami należy zadbać o przestrzeganie następujących zasad:

1. Wyjścia do ogródka należy planować zawsze w dni pochmurne i po deszczu, kiedy w powietrzu jest najmniej pyłków. Po dłuższym okresie suszy należy wybierać dni chłodne (jeśli jest taka możliwość) i bezpośrednio przed dniem zajęć w ogródku przeprowadzić wieczorem lub nocą zraszanie.
2. Z listy roślin do uprawy należy usunąć główne gatunki uczulające, m.in.: seler, pietruszkę, truskawki, pelargonie oraz silnie pachnące kwiaty. Każdy gatunek wprowadzany do ogródka (także z puli dostarczanej przez rodziców) powinien być sprawdzony pod kątem bezpieczeństwa.
3. Jeżeli w pobliżu jest pasieka, należy unikać roślin miododajnych. Rośliny uprawne mogą być zapylane także przez inne owady, które chętnie żywią się nie tylko nektarem ale i pyłkiem, więc i tak pojawiają się zwabione kwiatami.
4. Dzieci ze skłonnością do wysypek nie powinny pracować przy roślinach dyniowatych (dynie, ogórki, cukinie), które mogą powodować podrażnienia mechaniczne. Prace przy pomidorach alergicy powinni wykonywać w rękawiczkach.
5. W czasie, gdy do kompostownika wrzucane są resztki owoców, należy ograniczyć dzieciom dostęp do niego z powodu żerujących na owocach os. Ich obserwacja jest wprawdzie pożyteczna, ale w przypadku alergików zbyt ryzykowna.

Warto nauczyć dzieci zauważania niepokojących objawów oraz pokazać im najczęstsze rodzaje podrażnień wywoływanych przez rośliny. Ogródek jest miejscem treningu bezpiecznego obchodzenia się z roślinami i rozpoznawania objawów uczuleń dla wszystkich dzieci.

